

Omistuskysymys palautetussa Karjalassa

KARJALAN PALAUTUKSEN ja omaisuuden omistuskysymyksen yhteydessä tiukataan usein, miten omistus Karjalassa oikein järjestetään, eikö suomalaisten omistus siirtynyt Suomen valtiolle, kun se maksoi korvauksia ja mikä on maitaan siirtoväelle luovuttaneiden asema. Seuraavassa tarkastellaan pääkohdittain näitä kysymyksiä.

Koko palautettava alue siirtyy Suomen valtion alueeksi, se on jälleen osa Suomea. Suomen eduskunta antaa erillisen lain, jossa määritetään alueitten palautukseen liittyvät periaatteet ja sovellettavat menettelyt.

Rajan palautuessa entiselle paikalle vahvistetaan samalla ennen pakkoluovutusta vallinneet omistusoikeudet. Rajan siirto nykyiseen paikkaan ei ole siirtänyt omistusoikeutta, vaikka siirto estikin omistuksen hallinnon ja hyväksikäyttämisen.

Siirtoväen saamien korvausten yhteydessä puhuttiin omaisuudenluovutusverosta. Tämä vero ei kuitenkaan ollut omistusoikeuden siirtolainveroa vastaava, vaan se maksettiin vuoden lopussa olevan omaisuuden arvon mukaan. Tällä tavoin rahoitettiin valtion erittäin suuria menoja sotien jälkeen. Siirtolaiset vapautettiin tästä omaisuuden-

luovutusverosta ilmeisesti siksi, että omaisuus oli jäänyt vieraan vallan puolelle, eikä sitä voinut hyödyntää.

Omaisuudenluovutusvero ei siten tarkoittanut, että siirtolaiset olisivat luovuttaneet omistusoikeuden valtiolle.

Kansainvälisen lainsäädännön ja sopimusten ihmisoikeusmääräykset voivat antaa nykyisille asukkaille oikeuksia, jotka rajoittavat alkuperäisen omistajan hallinnointimahdollisuutta.

Sen vuoksi omistusoikeus- ja korvauskysymykset joudutaan kiinteistökohtaisesti selvittämään juridiselta kannalta ja ottamaan huomioon luovutettujen alueitten palauttamisesta annettavassa lainsäädännössä.

Kiinteistön tai muun omaisuuden arvonmääritys ei aina ole yksinkertainen toimenpide, koska osa omaisuudesta on voinut tuhoutua, kohteen käyttötarkoitus on voinut perusteellisesti muuttua, pientalotontilla voi sijaita suuri kerrostalo tai kaatopaikka tai tontti voi olla tien alla.

Omistusoikeuskysymys on sama yksityisten kansalaisten ja erilaisten yhteisöjen kohdalla. Lukuisat yritykset menettivät omaisuutensa

Syylinen on velvollinen korvaamaan menetykset.

ja toimintamahdollisuutensa, eikä yrityksiä enää välttämättä ole olemassa. Tällaisissakin tapauksissa esim. maaomistus on selvitettävissä, vaikka oikeudenomistajien selvittäminen voi olla vaikeaa.

Suomen hallinnon aikainen omistusoikeuskysymys on mahdollista selvittää verraten hyvin säilyneistä maarekistereistä. Tämän asian ovat Aluepalautus ry ja Suomen Karjalan Pakolaiset ry yksityiskohtaisesti testanneet toimittaessaan yli 200 tilan takaisinhakemukset Venäjälle maarekisterioteineen ja tilakarttoineen.

Oman prosessinsa voivat muodostaa sukujen sisäiset erimielisyydet omistuksen jakautumisesta. Se osa ongelmasta on tavanomaista suomalaista oikeutta. Niissä tapauksissa, joissa tontille ei enää löydy omistajaa tai omistaja tai laillinen perillinen ei halua ottaa sitä vastaan, omaisuus siirtyy valtiolle.

Luovutetuilla alueilla oli lukuisia vauraita seurakuntia ja esim. varakas Valamon luostari. Kiinteän omaisuuden osalta on helposti selvitettävissä pakkoluovutuksen aikainen omistaja. Jokaisen seurakunnan kirjat siirrettiin Nyky-Suomen puolella toisen seurakunnan hallinnon alle.

Kirkoilla saattoi olla merkittävää omaisuutta, taide-aarteita, jopa kansallisaarteita. Niitä on Venäjälläkin todennäköisesti säilytetty hyvin. Tällaisen omaisuuden mahdollinen luovuttaminen eteenpäin ei ole hävittänyt alkuperäisen omistajan omistusoikeutta, vaikkakin se voi vaikeuttaa takaisinsaantia.

Omistusoikeus ei siirtynyt Suomen valtiolle korvauslain perusteella. Sehän olisi pitänyt jotenkin mainita laissa tai osapuolten tehdä erilliset luovutuskirjat.

Neuvostoliitto palautti Porkkalan alueen 12 vuoden kuluttua pakkovuokraamisesta. Tällöin heräsi kysymys siitä, kuka omistaa maat, koska Porkkalan asukkaat olivat saaneet samantyyppisiä korvauksia menetetyistä omaisuudesta kuin evakot. Tiukan kädenväännön jälkeen todettiin, että omistusoikeus kuului edelleenkin alkuperäisille omistajille, joten heille annettiin mahdollisuus saada omat maansa takaisin.

Valtio pakkolunasti Porkkalasta korvausta vastaan puolustusvoimien käyttöön eräitä alueita. Porkkalan tapauksessa määritettiin erikseen ne perusteet, joiden mukaan saatuja korvauksia jouduttiin maksamaan takaisin ns. korotettua taulukkoa käyttäen. ■

Syylinen on velvollinen korvaamaan menetykset.

Korvauksia saaneen siirtoväen asema

EVAKOT SAIVAT MENETYKSISTÄÄN Suomen valtiolta korvauksia, joiden keskimääräiseksi suuruudeksi on teoreettisesti arvioitu 39 % omaisuuden arvosta. Erittäin nopean inflaation vuoksi korvaussumma oli ehkä vain murto-osa reaaliarvosta.

Korvaukset olivat jatkosodan jälkeen indeksiin sidottuja, mutta koska ne maksettiin suurimmalta osaltaan obligaatioina ja evakot tarvitsivat heti rahat jälleenrakentamiseen, eivät he voineet hyötyä indeksiehdestä.

Tulisiko saadut korvaukset kokonaan tai osittain maksaa takaisin, kun luovutettu omaisuus palautuu? Korvauslakien periaate ei lähde omistusoikeuden siirtämisestä, vaan tuesta, jolla lähes kaikkensa menettäneille ihmisille annettiin mahdollisuus aloittaa uusi elämä, eikä heidän tarvinnut siirtyä perheineen valtion tai kunnan elätettäväksi.

Maatilan mukana menetettiin ehkä vuosisatojen työpanos ja koko perheen elatus. Uusilla, usein ns. kylmillä tiloilla elinkeinon hankkimen oli aloitettava alusta siinä missä asunnon rakentaminenkin.

Saadut korvaukset ovat siten olleet luonteeltaan toimeentuloturva ja avustusta elin-

keinon uudelleen aloittamiseksi. Korvausta ei ole maksettu vastikkeellisenä, eikä siihen ole liittynyt takaisinmaksuvelvollisuutta tai omaisuuden siirtoa.

Korvauksilla oli Suomen selviämisen kannalta tärkeä merkitys, koska tällä tavoin elintarviketuotanto saatiin nopeasti nostettua riittävälle tasolle. Samalla estettiin väestöongelmien kärjistyminen poliittisesti vaikeassa tilanteessa.

Porkkalan vuokra-alueen palautuksen yhteydessä omistajat joutuivat maksamaan korvauksia takaisin. Analoginen päätelmä tästä on, että evakotkin voivat joutua maksamaan jossain muodossa saatuja korvauksia takaisin. Takaisinmaksun määriin tai määrityisperusteisiin ei ole mahdollista ottaa kantaa tai tehdä ehdotuksia.

Tilanteen tekee mutkikkaaksi se, että luovutettu Karjala on nyt suurelta osalta tuhojuttua yhteiskuntaa ja peräti 60 vuotta on kulunut tapahtumasta. Suomalaisajan rakennuksia ei ole kovin paljoa jäljellä ja nekin ovat huonossa hoidossa. Lisäksi maan tai rakennuksen käyttötarkoitus on voinut täydellisesti muuttua. ■

Maitaan siirtoväelle luovuttaneiden asema

KUN KARJALAN ja muiden pakkoluovutettujen alueitten evakkoja asutettiin eri puolille Suomea, joutui merkittävä määrä kansalaisia luovuttamaan osan tilastaan korvausta vastaan evakoille. Voidaan kysyä, tulisiko maitaan evakoille aikanaan luovuttaneille maksaa jotain lisäkorvauksia siitä, että he menettivät osan tiloistaan? Korvaukset kyllä maksettiin, mutta ne eivät muutenkin vaikeissa olosuhteissa vastanneet käypää arvoa.

Erityisen huonosti maittensa luovuttajia kohdeltiin siinä suhteessa, ettei heille maksettuja korvauksia sidottu indeksiin, jolloin korvausmaksujen reaaliarvo muodostui nopeasti hyvin alhaiseksi.

Tähän ongelma-alueeseen ei ole tarjottavana mitään eri osapuolille oikeudenmukaista valmista ratkaisuehdotusta. Se on asiakokonaisuus, johon palautuslaissa tulisi olla ratkaisu, koska se aikanaan oli olennainen osa asuttamis- ja sopeuttamisprosessia.

Käytännössä se oli myös osa omaisuuden uudelleen jakamista. Kansakunnan

selviämisen näkökulmasta maanluovutuksella oli suuri merkitys.

Kun ajatellaan koko pakkoluovutus-, asuttamis- ja sopeuttamisprosessia, siinä syntyvät menetykset ja kustannukset olivat erittäin suuria. Sellaista tilannetta ei voida kuvitella, että Suomen valtio ryhtyisi menetyksiä korvaamaan kenellekään.

Menetysten korvaamisen yleisenä periaatteena on syyllisyyskysymys. Suomi ei ollut esitetystä väitteistä huolimatta sotaan syyllinen, vaan sodan uhri ja Neuvostoliitto oli hyökkääjävaltio. On sen vuoksi luonnollista, että menetyksiin haetaan korvauksia Neuvostoliiton seuraajavaltiolta Venäjältä.

Keski-Euroopassa ei ole niin merkittävää, missä maassa omaisuus sijaitsee, koska maat ovat EU-maita. Venäjä ei ole EU-maa. Raja Venäjän ja Suomen välillä on sen vuoksi korkea ja merkittävä. Tämä merkitsee sitä, että venäläiset luovuttavat suomalaisten omistamat maat takaisin suomalaisille ja korvaavat aiheuttamansa vahingot. Vastavasti selkeät omaisuuden arvonnousut tulee ottaa huomioon. ■

